

QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION SYSTEMS IN CZECH REPUBLIC AND THE POLAND

KVALITA SYSTÉMŮ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V POLSKÉ A ČESKÉ REPUBLICCE

Karin Fodorová¹, Kornelia Solich²

Abstract

This paper examines preschool education quality in the Czech Republic and Poland within their economic policy contexts, guided by the EU's Recommendation on high-quality early childhood education and care (2019/C 189/02). Using 2022/2023 data from Czech and Polish statistical offices and education ministry documents, the study employs quantitative and qualitative methods, including a parent questionnaire and interviews with kindergarten teachers. The analysis focuses on the accessibility, diversity, and quality of preschool education based on curriculum documents and governance policies, comparing the systems in both countries to assess their alignment with the EU Council's Recommendation. The study aims to provide insights for developing effective and high-quality education systems, potentially inspiring innovation. Findings are expected to inform policy-making and strategic planning in education, supporting new laws, reforms, and programs in the Czech Republic and Poland.

Keywords

Preschool Education, Economic Policy, Parents, Kindergarten Teachers, Czech Republic, Republic of Poland

Abstrakt

Tento článek zkoumá kvalitu předškolního vzdělávání v České republice a Polsku v kontextu jejich hospodářské politiky, přičemž se opírá o Doporučení EU o kvalitní výchově a péči v raném dětství (2019/C 189/02). Na základě údajů z let 2022/2023 od českých a polských statistických úřadů a dokumentů ministerstev školství využívá studie kvantitativní a kvalitativní metody, včetně dotazníku pro rodiče a rozhovorů s učiteli mateřských škol. Analýza se zaměřuje na dostupnost, rozmanitost a kvalitu předškolního vzdělávání na základě kurikulárních dokumentů a politik řízení, přičemž porovnává systémy v obou zemích s cílem posoudit jejich soulad s Doporučením Rady EU. Studie si klade za cíl poskytnout poznatky pro rozvoj efektivních a kvalitních vzdělávacích systémů, které by mohly inspirovat inovace. Zjištění mají přispět k tvorbě politik a strategického plánování v oblasti vzdělávání a podpořit vznik nových zákonů, reforem a programů v České republice a Polsku.

Klíčová slova

Předškolní vzdělávání, hospodářská politika, rodiče, učitelé mateřských škol, Česká republika, Polská republika

¹ University of Ostrava, Faculty of Education, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava, Czech Republic. E-mail: Karin.Fodorova@osu.cz.

² Instytut Studiów Edukacyjnych Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu, Poland. E-mail: Kornelia.Solich@akademiarac.edu.pl.

I. Úvod

Předškolní vzdělávání v České republice a v Polsku vykazuje mnoho podobností, což je obzvláště patrné při zohlednění historického kontextu. Tyto podobnosti vycházejí z obdobných společensko-politických podmínek a vývoje, které oba státy zažily zejména v době socialismu a po jeho pádu. V dobách socialismu (1948-1989) společnými rysy byla centralizace a státní kontrola. V obou zemích bylo vzdělávání včetně předškolního pod přísnou státní kontrolou. Vzdělávací systémy byly centralizované a silně regulované státem. Probíhala v něm ideologická výchova, ve které mělo předškolní vzdělávání za cíl výchovu dětí v duchu socialistických ideálů, kolektivismu a připravenost na život v socialistické společnosti. Státní instituce pro předškolní vzdělávání se rychle budovaly pro podporu zaměstnanosti žen, aby poskytovaly péči o děti během pracovního dne. Kurikula byla jednotná a předepsaná státem s malým prostorem pro individuální přístup a kreativitu. Po roce 1989 začala etapa reformem a změn. Oba státy prošly obdobím decentralizace vzdělávacího systému, což vedlo k větší autonomii jednotlivých škol a školských zařízení. Došlo k liberalizaci vzdělávacích systémů, jež umožnilo vznik soukromých mateřských škol a různých alternativních forem předškolního vzdělávání. Nová kurikula kladly větší důraz na humanisticky osobnostně orientovaný model vzdělávání na rozdíl od předchozího ideologického zaměření. V současnosti se v obou zemích předškolní vzdělávání vyznačuje podobnými trendy. Je kladen důraz na kvalitu předškolního vzdělávání a na to, aby děti byly dobře připravené na pokračování ve vzdělávání v základní škole. Dalším trendem v předškolním vzdělávání jsou technologie, ty se stále více integrují do vzdělávacího procesu, což zlepšuje kvalitu a efektivitu výuky. Zvýšená pozornost je věnována inkluzivnímu vzdělávání, aby byly také uspokojeny potřeby dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Základním principem (Lipnická, 2022) sociální a vzdělávací inkluze ve společnosti je dostupnost kvalitního vzdělávání pro každé dítě. Začíná vytvářením dostatku míst pro děti v mateřských školách i z hlediska toho, aby byly co neblíže k jejich bydlišti. Toto státní řešení může podpořit zaměstnanost rodičů a tím pádem zvýšit sociální a ekonomickou úroveň rodin (Lipnická, 2022, s. 86). Předškolní vzdělávání v mateřských školách má mimo jiných funkcí také socializační funkci. Zabezpečuje přenos kultury, poznání a zkušeností z jedné generace na druhou, učí děti hodnotám, bez kterých se ve společnosti nemohou aktivně rozvíjet a uplatnit. Jde proto o součást celospolečenského socializačního procesu, který přispívá k pokroku v různých sférách společenského a hospodářského života (Lipnická, 2011, s. 151).

I přesto, že oba státy vykazují silné stránky i výzvy v oblasti hospodářské politiky a předškolního vzdělávání, existují mezi nimi i některé rozdíly. Česká republika se vyznačuje nižší nezaměstnaností a stabilní ekonomickou situací, zatímco Polsko klade důraz na ekonomický růst a investice. V oblasti předškolního vzdělávání mají oba státy srovnatelné úrovně kvality, ale stále čelí výzvám v dostupnosti a financování. V České republice je velký důraz na státní financování a regulaci předškolního vzdělávání. V Polsku je financování více rozmanité včetně většího podílu soukromých zdrojů. V Polsku mohou být výraznější rozdíly ve kvalitě a dostupnosti předškolního vzdělávání mezi různými regiony, zatímco v České republice jsou tyto rozdíly méně výrazné. V otázce kvality kurikula můžeme shledat mnoho společných rysů, patří mezi ně důraz na individualizaci a inkluzi. Nicméně, zatímco české kurikulum je více zaměřeno na celkový rozvoj dítěte, polské kurikulum klade větší důraz na akademickou přípravu na školu. Oba systémy jsou pravidelně monitorovány a hodnoceny inspekčními orgány a oba podporují kontinuální profesní rozvoj učitelů, což přispívá k celkové kvalitě předškolního vzdělávání. V profesním rozvoji učitelů je shoda v podpoře jejich kontinuálního vzdělávání zajištěné různými programy a školeními, které mají za cíl zlepšit kvalitu vzdělávání a pedagogických metod. Avšak rozdíl je v oblasti studijních předpokladů pro výkon profese učitele mateřské školy. V Česku je požadován ve třech stupních dosaženého vzdělání od maturity nebo vyšší odborné školy v programu předškolní a mimoškolní pedagogika anebo bakalářského studijního programu učitelství pro mateřské školy s možností pokračováním v magisterském studijním programu předškolní pedagogika. V Polsku se učitelem mateřské školy může stát pouze absolvent pětiletého studia (jednooborové magisterské studium anebo studium prvního či druhého stupně), který absolvoval studium odpovídající vyučovanému předmětu a má

pedagogické vzdělání (Dz.U. z 2023 r. poz. 2102). V České republice takto rozptýlené požadované vzdělání představuje velké rozdíly v profesní kvalitě začínajících učitelů. Syslová (2013) se k této problematice vyjadřuje, že „široké spektrum možností vnucuje myšlenku, že prestiž této kategorie učitelů je stále velmi nízká a může ji zastat množství dalších kategorií.“ (Syslová, 2013, s. 21) Střední odborné školy, které se zaměřují na přípravu učitelů mateřských škol, kladou velký důraz na rozvoj praktických dovedností. Nicméně akademické vzdělání poskytuje učitelům hlubší porozumění psychologii a vývoji dítěte. Znalost různých pedagogických teorií a metodik umožňuje učitelům vybrat nejvhodnější přístupy pro práci s dětmi, což zlepšuje efektivitu jejich výuky. Akademické základy umožňují učitelům pokračovat v dalším profesním rozvoji a vzdělávání. Učitelé mohou snadněji pokračovat ve vysokoškolském vzdělávání, což otevírá další kariérní možnosti a přispívá k jejich odbornému růstu. V oblasti profesního růstu učitelů jsou mezi oběma státy rozdíly v důsledku existence kariérního řádu. Česká republika v současnosti nemá formální kariérní řád pro učitele, který by strukturovaně upravoval postup v kariéře učitelů na základě jejich zkušeností a dosažených kvalifikací. Profesní růst učitelů se většinou zakládá na individuální iniciativě, zkušenostech a dalším vzdělávání. Učitelé mohou postupovat v kariéře například skrze získávání dalších kvalifikací, účasti na školeních a kurzech, nebo zapojení se do projektů a výzkumů. Polsko má strukturovaný kariérní řád, jeho existence poskytuje učitelům jasně definovanou cestu pro kariérní růst, což může být motivační a podporující. Pokud bychom tyto dva systémy porovnali, můžeme shledat pro učitele v obou státech určité výhody. Strukturovaný systém v Polsku může poskytnout učitelům jasnou cestu pro kariérní rozvoj a motivaci k dosažení vyšších kvalifikací. Na druhou stranu flexibilní systém v České republice může umožnit učitelům větší svobodu v jejich profesním růstu, ale může také vést k nejednotnosti v kvalitě a přístupu.

II. Kvalita hospodářských politik České republiky a Polské republiky v oblasti předškolního vzdělávání

Obě země uznávají význam předškolního vzdělávání pro rozvoj dětí a investují do jeho rozšiřování a zlepšování kvality. Systém předškolního vzdělávání v Česku a v Polsku má řadu přínosů nejen pro jednotlivce, ale i pro společnost jako celek, a to od lepší úrovně dosaženého vzdělání a výsledků na trhu práce až po menší počet sociálních a vzdělávacích intervencí a soudržnější a inkluzivnější společnosti. Oba státy mají zavedené národní standardy pro předškolní vzdělávání a podporují profesní rozvoj učitelů. Oblasti kvality předškolního vzdělávání vymezila ve svém doporučení Rada Evropské unie. Dne 22. května 2019 schválila Rada Evropské unie „Doporučení Rady“ o vysoce kvalitních systémech předškolního vzdělávání a péče (2019/C 189/02). Tyto systémy mají fungovat pro všechny děti, pro jejich osobní blaho a rozvoj. Oblastmi kvality systémů předškolního vzdělávání a péče (Višňovská, 2021) jsou: *přístup ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči* pro všechny děti; důraz na *dostupnost* předškolního vzdělávání; *kurikulum* je účinným nástrojem pro zlepšení well-beingu, rozvoje a vzdělávání dětí; *monitorování a hodnocení* je oblast, která přispívá k udržení kvality; *správa a financování*, evropský rámec vyzývá všechny organizace, které se podílejí na spolupráci s malými dětmi a jejich rodinami, aby spolupracovaly na lepším uspokojování potřeb těchto rodin (Višňovská, 2021, s. 4-5; podle Evropské komise, 2021).

Představená Doporučení Rady Evropské unie jsou východiskem pro naši analýzu cílenou do vybraných řešených oblastí kvalit systémů v předškolním vzdělávání v České republice a v Polské republice ve školním roce 2022 /2023. Svou pozornost jsme směřovaly na **přístup** k předškolnímu vzdělávání pro všechny děti, jeho **dostupnost a rozmanitost** v institucích s odlišným zřizovatelem, **vzdělávání zajištěné v kurikulárních dokumentech, politika v personálních a ekonomických podmínkách**.

III. Metodologie

Pro výzkum cílený na komparaci hospodářské politiky České republiky a Polska ve vybraných oblastech předškolního vzdělávání ve školním roce 2022/2023, jsme využily kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod.

1. Definování cíle a výzkumných otázek

Cílem tohoto výzkumu je provést komparativní analýzu hospodářských politik České republiky a Polské republiky ve vybraných oblastech zaměřených na předškolní vzdělávání. Východiskem je jeho aktuální stav ve školním roce 2022/2023. Výzkum se zaměřuje na následující aspekty:

- Jaké jsou hlavní rozdíly v hospodářské politice předškolního vzdělávání mezi Českou republikou a Polskem?
- Jaké jsou důsledky těchto politik na kvalitu a dostupnost předškolního vzdělávání v obou zemích?
- Jaké jsou názory učitelů a rodičů na předškolní vzdělávání v obou zemích?

2. Sběr kvantitativních dat

Pro kvantitativní analýzu jsme využily statistické údaje týkající se předškolního vzdělávání v České republice a v Polsku.

3. Sběr kvalitativních dat

Pro kvalitativní část výzkumu byly provedeny hloubkové rozhovory s učiteli a rodiči dětí v předškolních zařízeních v obou zemích.

4. Analýza a komparace dat

- **Kvantitativní analýza:** analyzuje statistické údaje a porovnává klíčové ukazatele mezi Českou republikou a Polskem za využití tabulek pro identifikaci rozdílů a trendů.
- **Kvalitativní analýza:** probíhala prostřednictvím obsahové analýzy rozhovorů, identifikuje hlavní témata a vzorce v odpovědích učitelů a rodičů. Porovnání názorů a zkušeností mezi oběma zeměmi.

5. Výzkumný soubor

Ke spolupráci na výzkumu byli osloveni rodiče, v České republice v okrese Ostrava, spolupracovalo 30 rodičů a v Polsku z města Racibórz 30 rodičů. Z řad učitelů byli osloveni učitelé: v České republice z okresu Ostrava 30 učitelů z 5 mateřských škol s délkou praxe v předškolním vzdělávání od 2–35 let, v Polské republice z města Racibórz 30 učitelů ze 7 mateřských škol s délkou praxe v předškolním vzdělávání od 4–30 let.

Tabulka 1 Komparace délky praxe a dosaženého vzdělání

Délka praxe	Česká republika	Polsko
1-5 let	7	5
6-10 let	6	9
11-20 let	12	8
20—35let	5	8
Dosažené vzdělání	Česká republika	Polsko
Maturita	16	0
Vyšší odborné	4	0
Bakalář	8	2
Magistr	2	28

Zdroj: vlastní zpracování (2024)

Rozdíl v úrovni vzdělávání učitelů v České republice a v Polsku souvisí s požadavky legislativy. V Polsku je nejnižší požadovanou úrovní vzdělání bakalářský titul, což se však týká pouze učitelů zaměstnaných před vstupem v platnost nařízení Ministra Vědy a Vysokého Školství ze dne 5. 7. 2019. Učitelé zaměstnaní podle tohoto nařízení musí být absolventy magisterského studia v oblasti předškolního a ranného vzdělávání.

IV. Výsledky výzkumu

Kvantitativní analýza

1. Cíl – dostupnost vzdělávání v mateřských školách

V České republice je předškolní vzdělávání v mateřských školách organizováno pro děti od 3 až do 6 let, nejdříve však od 2 let. Horní hranice věku 6 let je určena nástupem dítěte do školy. Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) má každé dítě nárok na bezplatné předškolní vzdělávání od začátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pěti let věku. Toto vzdělávání je povinné a bezúplatné i v případě, že dítěti byl udělen odklad povinné školní docházky. Zákon explicitně stanoví přednostní kritéria pro přijímání dětí do mateřských škol, ale dvouleté děti mezi těmito prioritami nejsou.

Předškolní vzdělávání v Polsku zahrnuje děti od 3 let do nástupu do základní školy, a to až do konce školního roku v kalendářním roce v němž dítě dovrší 7 let. Ve zvláště odůvodněných případech zákonodárce povoluje přijetí 2,5letých dětí za předpokladu, že zařízení má volná místa a zajistí odpovídající počet zaměstnanců přizpůsobený jejich věku a počtu. Všem dětem přijatým k předškolnímu vzdělávání je poskytována kvalifikovaná péče a podpora jejich všestranného rozvoje s cílem připravit je na školu (Školský zákon, čl. 14 odst. 1). Podle zákona je veřejná mateřská škola zařízení, které mimo jiné uskutečňuje programy předškolního vzdělávání v souladu se základním vzdělávacím programem a poskytuje bezplatné vzdělávání, výchovu a péči po dobu stanovenou příslušným orgánem, nejméně však po dobu pěti hodin denně (Školský zákon, čl. 13 odst. 1). Děti ve věku od tří do pěti let mají právo využívat předškolní vzdělávání, přičemž děti staršího předškolního věku, zejména šestileté děti, jsou povinny absolvovat roční předškolní přípravu od začátku školního roku předcházejícího zahájení povinné školní docházky (Leżańska, Płóciennik, 2021). Zajištění podmínek pro plnění této povinnosti a respektování práva dětí na předškolní vzdělávání je úkolem samotných obcí (Školský zákon, čl. 31 odst. 1).

Institucionálním vzděláváním dvouletých dětí v České republice a v Polsku, se výzkumně zabývaly Fodorová, Solich (2023). Zkoumaly, zdali je zájem ze strany rodičů o umístění svého dítěte v předškolním vzdělávání z důvodu pouze potřeby nastoupit do práce. Výsledkem zjištění bylo, že zájem ze strany rodičů o institucionální vzdělávání existuje v několika významech a přínosech. Instituce představuje pro jejich dítě důvěryhodné a bezpečné prostředí a poskytuje jim jistotu, že jejich dítě je v bezpečí a je pečováno o něj v jejich nepřítomnosti. V otázce důvěry v institucionální vzdělávání ze strany rodičů přinesly odpovědi, že někteří rodiče mají důvěru v institucionální vzdělávání a považují ho za vhodné prostředí pro své dítě, zatímco jiní mohou mít určité obavy nebo pochybnosti (Fodorová, Solich, 2023, s. 81). Existují však různé názory na to, zda dvouleté děti patří či nepatří do institucionálního vzdělávání. Jaký je jeho vliv na vývoj dvouletých dětí popisuje Thorová (2015), která uvádí, že toto vzdělávání rozvíjí sociální, intelektové a adaptivní dovednosti, učí dítě fungovat ve skupině dětí a být samostatné. Naproti tomu odloučením od rodičů mohou být děti ohroženy psychickou deprivací, citová vazba mezi rodičem a dítětem potřebná pro zdravý psychický vývoj může být ohrožena. (Thorová, 2015, s. 286 - 289). Přínosem institucionálního vzdělávání z pohledu učitelů v mateřských školách se výzkumně zabývaly Fodorová a Solich (2023). Tito profesionálové mají o péči a vzdělávání dvouletých dětí nastudovány odborné znalosti, ale i oni argumentovali své pohledy odlišně. Někteří učitelé se vyjádřili, že dvouleté dítě by mělo být v této věkové fázi věnované rodinné péči, protože prostředí institucionálního vzdělávání může být příliš stimulující nebo náročné pro jejich potřeby. Naproti tomu jiní učitelé preferují institucionální vzdělávání dvouletých dětí z důvodů sociální interakce, rozvoje dovedností a přípravy na budoucí vzdělávání (Fodorová, Solich, 2023, s. 81).

V České republice v populaci za rok 2023 je celkem dětí předškolního věku včetně 2letých batolat 588 721. Skutečný počet dětí, které nastoupily k předškolnímu vzdělávání je 369 205 dětí. Jedná se o nárůst dětí o 8 715, který byl nejvyšší za posledních devět let, což je 3, 6krát více. Tento nárůst byl ovlivněn příchodem ukrajinských uprchlíků. Počet dětí, které se vzdělávaly v základních školách

(počet základních škol byl 418, což je o 15,5 % více než v předchozím roce) v přípravných třídách byl 6 700 (ČSÚ – analytická část).

Tabulka 2 Stav populace ČR

Stav populace v roce 2023, z toho počet dětí od 2 do 6 let; počet dětí v předškolním vzdělávání

počet obyvatel v ČR	10 827 529
z toho 2 letí	112 223
z toho 3 letí	115 010
z toho 4 letí	117 703
z toho 5 letí	118 940
z toho 6 letí	118 534
počet dětí se státním občanstvím ČR	349 638
počet dětí s cizím státním občanstvím	19 567
V tom:	
státy EU	3 633
ostatní evropské státy	11 988
ostatní země světa	3 956
Počet dětí v předškolním vzdělávání	369 205
Počet dětí v předškolním vzdělávání v ZŠ	6 700

Zdroj: ČSÚ

V Polsku předškolní vzdělávání je poskytováno v mateřských školách v zespołach wychowania przedszkolnego (dále jen ZWP) i punktach przedszkolnych (dále jen PP) a v oddělení mateřských škol na základních školách¹. Ve školním roce 2022/2023 bylo v Polsku 22,5 tis. zařízení předškolního vzdělávání (o 0,1 tis. více než v předchozím roce), které navštěvovalo 1534,2 tis. dětí (o 61,6 tis. více). V daném školním roce se různých forem předškolního vzdělávání účastnilo 949 dětí na 1 000 osob ve věku 3-6 let (o rok dříve 904). Z dětí v předškolním vzdělávání navštěvovalo 81,4 % mateřské školy a 17,0 % předškolní oddělení v základních školách (GUS, 2023)

Tabulka 3 Stav populace PL

Stav populace v roce 2023; z toho počet dětí od 2 do 6 let; počet dětí v předškolním vzdělávání

počet obyvatel v PL	37 636 508
z toho 2 letí	24262
z toho 3 letí	315542
z toho 4 letí	371785
z toho 5 letí	407786
z toho 6 letí	400957
počet dětí se státním občanstvím PL	257300
počet dětí s cizím státním občanstvím	15432

Zdroj: GUS (2023)

Mateřské školy podle zřizovatele – počet tříd v mateřských školách, z toho s odlišným zřizovatelem

V analýze jsme sledovaly pouze instituce předškolního vzdělávání, které jsou vedené v rejstříku škol a školských zařízení podle § 144/1a školského zákona.

¹ pro názvy *zespoły wychowania przedszkolnego* i *punkty przedszkolne* neexistuje český překladový ekvivalent.

Tabulka 4 Počet MŠ v ČR

	N	%
Počet mateřských škol celkem	5374	100
Veřejné MŠ	4877	90,8
Soukromé MŠ	446	8,3
Církevní MŠ	50	0,9
Celkem tříd		17 120
z toho soukromé		894
z toho církevní		108

Zdroj: MŠMT

Počet dětí podle zřizovatele/ jeho různorodost

V České republice zajišťovalo ve školním roce 2022/2023 předškolní vzdělávání mateřské školy v převážném počtu ty, jejichž zřizovatelem je obec či její místní část. Existují však i mateřské školy, kde jsou zřizovatelem jednotlivé kraje. Alternativy kde se mohou děti vzdělávat představují soukromé a církevní mateřské školy. Pro děti, které jsou dlouhodobě hospitalizované v nemocnici či psychiatrické nemocnici, v dětské léčebně či ozdravovně, existují i mateřské školy při zdravotnických zařízeních, které zřizuje obec či kraj (ČSÚ- analytická část).

Tabulka 5 Počet dětí v ČR

		Veřejný	Soukromý	Církev
Počet dětí celkem:	369 205	352 222	14 782	2 101
Z toho azylanti:	6 904	6 666	193	45
Z toho Ukrajinci:	10 718	10 237	393	88

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 6 Počet MŠ v PL

Specifikace	Instituce	Oddíly	Děti	
			celkem	na oddíl
Celkem	22505	76002	1534212	20
Mateřské školy	13756	60538	1249173	20
z toho speciální	350	1547	7486	4
patřící místní správě	4836	23513	534264	22
patřící okresní správě	2515	13963	316418	22
patřící asociacím a sociálním organizacím	551	1830	27096	14
patřící náboženským organizacím	463	1648	32246	19
patřící komerčním společnostem	904	3798	66725	17
vlastněné fyzickými osobami - zaměstnavateli	3728	13074	226612	17
Ostatní	749	2690	45626	16
Zespoły wychowania przedszkolnego (ZWP)	45	45	664	14
Punkty przedszkolne (PP)	1399	1399	24140	17
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (Předškolní oddělení na základních školách)	7305	14020	260235	18

Zdroj: GUS (2023)

V Polsku ke dni 30. září 2022, 94,9 % dětí ve věku 3-6 let využívalo různé formy předškolního vzdělávání. Ve školním roce 2022/2023 bylo v Polsku 22,5 tis. zařízení předškolního vzdělávání, o 75 více než v předchozím školním roce (z toho 13,8 tis. mateřských škol, 7,3 tis. předškolních

oddělení v základních školách a 1,4 tis. předškolních zařízení), která poskytovala předškolní vzdělávání 1,5 mil. dětí, což je o 61,6 tis. dětí (o 4,2 %) více než o rok dříve. Většina (68,3 %) zařízení předškolního vzdělávání byla řízena veřejnými řídicími orgány (GUS, 2023).

Věkové složení v mateřských školách

V České republice vzdělávání v mateřských školách a v nich počet dětí ovlivnila válka na Ukrajině. Děti ukrajinských uprchlíků podpořily nárůst celkového počtu dětí v mateřských školách. Tento počet se navýšil především dětmi 3-5 letých, dětmi mladší 3 let pokud se dané místo neobsadilo staršími dětmi (ČSÚ- analytická část).

Tabulka 7 Věkové složení dětí v mateřských školách v ČR

Děti mladší 3 let	32 100 – 8,7 %
Děti 3 leté	96 400 – 26,1 %
Děti 4 leté	107 000 – 29 %
Děti 5 leté	111 600 – 30,2 %
Děti 6 leté a starší	22 100 – 6 %

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 8 Věkové složení dětí v mateřských školách v PL

Děti mladší 3 let	24 262 - 1,6 %
Děti 3 leté	315 542 – 21,1 %
Děti 4 leté	371 785 – 24,6 %
Děti 5 leté	407 786 – 26,6 %
Děti 6 leté a starší	400 957 – 26,1 %

Zdroj: GUS (2023)

Z nejnovějších údajů Ústředního statistického úřadu vyplývá, že v **Polsku** v uplynulém školním roce 2022/2023 navštěvovalo mateřské školy 94,9 % dětí ve věku 3-6 let a v celé zemi bylo 22,5 tisíce zařízení předškolního vzdělávání.

2. Cíl – Rozmanitost vzdělávání dětí v mateřských školách

V mateřských školách se v **České republice** zvýšil počet dětí s **cizím státním občanstvím**. K 30. 9. 2022 v mateřských školách byl 3,6krát vyšší než před deseti lety, a to navýšil se z 5 434 ve školním roce 2012/2013 na 19 567 ve školním roce 2022/2023. Tento počet se navýšil o více než tři pětiny díky přílivu dětí ukrajinských uprchlíků (ČSÚ – analytická část). Zdroj: ČSÚ – český statistický úřad, veřejná databáze.

Tabulka 9 Rozmanitost v MŠ v ČR

počet dětí se zdravotním postižením v MŠ	13 031	
	podíl na celkovém počtu dětí v MŠ - 3,5 %	
počet cizinců celkem	19 567	
z toho	Ukrajina	10 718
	Vietnamská socialistická republika	2 606
	Slovenská republika	2 181
	Ruská federace	712

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 10 Rozmanitost v PL

počet dětí se zdravotním postižením celkem	47 498	
počet dětí se zdravotním postižením v MŠ z toho:	37 630	
	podíl na celkovém počtu dětí v MŠ - 3,11 %	
	Zespoły wychowania przedszkolnego (ZWP)	16
	Punkty przedszkolne (PP)	4913
	Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (Předškolní oddělení na základních školách)	5239
	Ostatní (integrované mateřské školy a mateřské školy s integrovanými a speciálními odděleními)	27 462

Zdroj: GUS (2023)

Předškolní vzdělávání v **Polsku** zahrnuje přibližně 43,8 tisíc dětí z Ukrajiny, které přišly po 24. únoru 2022, tedy po vypuknutí války. Téměř 36,9 tis. dětí navštěvuje mateřské školy, cca 470 dětí se účastní středisek předškolního vzdělávání a 10 týmů předškolního vzdělávání. V předškolních odděleních základních škol je 6,4 tisíce ukrajinských dětí (Serwis Samorządowy PAP, 2023).

3. Cíl: Kvalita předškolního vzdělávání v personálním zastoupení

Těžištěm kvality vzdělávání a péče jsou pedagogičtí pracovníci, odborní pracovníci a pomocní pracovníci. V evropském prostoru by tyto profese měly být oceňovány. Potřebujeme vysoce kompetentní, nadšené a angažované zaměstnance, i když prvním krokem je v tuto chvíli vyřešit jejich nedostatky.

Zastoupení v České republice

Tabulka 11 Zastoupení v ČR

Učitelé, minimální vzdělání	32 785,44, maturita, VOŠ. Bc. Mgr.
pedagogičtí asistenti, vzdělání	4 318,53, §2 zákona č. 563/2004 Sb.
odborní zaměstnanci mateřských škol minimální vzdělání	66,41 = speciální pedagogové; 4,37 = psychologové; 1,96 = vychovatelé, maturita, VOŠ, Bc, Mgr.
pomocný personál	10 218,67 = nepedagogičtí pracovníci

Zdroj: ČSU

V **Polsku** na základě zákona ze dne 12. května 2022, kterým se mění zákon o vzdělávacím systému a některé další zákony (Dz.U. z 2022, poz. 1116), byla zavedena povinnost ve veřejných i neveřejných jednotkách zaměstnávat odborné učitele: pedagogy, psychology, logopedy, speciální pedagogy, jako podporu učitelů jiných než tzv. podpůrných učitelů, a také realizovat odborné hodiny přímo s dětmi a poskytovat poradenství a konzultace rodičům dětí. To se týká všech mateřských škol jiných než speciálních, včetně oddělení mateřských škol při základních školách. Ve školním roce 2022/2023 bylo v mateřských školách zaměstnáno 108 844 učitelů s přípravou na úrovni bakalářských a magisterských studií.

4. Cíl: Kvalita předškolního vzdělávání a jeho zajištění v legislativních dokumentech

V **České republice** zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů je s účinností od 1. 9. 2016

stanoveno, že se předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však od 2 let. Dítě mladší 3 let nemá na přijetí do mateřské školy právní nárok.

Tabulka 12 Legislativní rámec MŠ

Vzdělávání batolat v mateřských školách od 2 let: § 34 Zákon č. 561/2004 Sb.	Právní nárok na místo ve vzdělávání v mateřské škole: nemá na přijetí do mateřské školy právní nárok
Povinné předškolní vzdělávání v legislativních dokumentech: 2 § 34a Zákon č. 561/2004 Sb.	Odklad školní docházky v legislativních dokumentech: 3 §37 Zákon č. 561/2004 Sb.
Individuální vzdělávání pro děti v posledním ročníku předškolního vzdělávání: § 34b Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon), ve znění pozdějších předpisů,	

Zdroj: Vlastní zpracování

V Polsku podle zákona (Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP, 2023, rozd. 2, Dz.U. 2023 poz. 900, s. 32) nelze předškolní vzdělávání rozšířit na dítě mladší 2,5 roku. V Polsku je systém rané péče a vzdělávání dětí roztržštěný - děti do tří let spadají pod Ministerstvo práce a sociální politiky, děti starší tří let pod Ministerstvo národního vzdělávání; jesle a mateřské školy jsou navíc financovány z různých zdrojů, kterými jsou místní úřady nebo rodiče (Maňka, 2014, s.113). Péče o děti do tří let může být zajištěna formou jeslí nebo dětského klubu, ale také prostřednictvím denního pečovatele a chůvy (Dz.U. 2011 Nr 45 poz. 235). Každá z výše uvedených forem péče má svá specifika a splňuje odlišné požadavky rodičů (Solich, 2023, s. 51).

Kvalitativní analýza

Hodnocení předškolního vzdělávání v České republice a v Polsku se může lišit na základě zkušeností a očekávání učitelů a rodičů v obou zemích. Pro získání co nejhlubšího vhledu do této problematiky, jsme zvolily metodu nestrukturovaných rozhovorů s učitelkami a rodiči. V námi stanovených výzkumných otázkách jsme kódy označily nejčastější opakující se odpovědi, které jsou předmětem pro komparaci vyjádřených sdělení učitelů a rodičů v obou státech ve výzkumných otázkách:

Jak hodnotíte kvalitu předškolního vzdělávání? Učitelky se vyjádřily v kódech: *kvalita kurikula a programy*- české učitelky 30/100% (dále jen U/ČR) i polské učitelky 30/100% (dále jen U/PL) ocenily jeho kvalitu a flexibilitu, 18/61/% U/ČR by chtěly více zařadit inovace obsahující digi technologii a alternativní programy a 22/73 % U/PL by chtělo zlepšit své diagnostické kompetence a inovativní přístup k předškolnímu vzdělávání, *materiální podmínky* - U/ČR 21/72/% pozitivně hodnotily kvalitu mateřských škol, 9/32% vyjádřily nespokojenost s vybavením tříd digitálními technologiemi a 26/86 % U/PL je spokojeno s pracovními podmínkami včetně zajištění výukových materiálů a 4/13 % se domnívají, že mateřské školy nejsou přizpůsobeny potřebám dětí s postižením; *odborný rozvoj*- U/ČR 29/97% kladně hodnotily možnosti dalšího vzdělávání, ale U/ČR 13/45% vyjádřily nespokojenost v oblastech témat dalšího vzdělávání a U/ČR 12/42% v nedostatku svého času na jeho absolvování a 17/56% U/PL vyjadřuje nespokojenost v souvislosti s postupy pro získání profesního postupu, především s prodlužováním let mezi jednotlivými stupni, zatímco 13/56 % tvrdí, že jim zřizovatelé poskytují veškeré podmínky včetně finančních pro další zvyšování jejich kompetencí; **Rodiče** se vyjádřili v kódech: *spokojenost s personálem*: rodiče v ČR (R/ČR) 30/100% i v PL (R/PL)30/100%, často hodnotí kvalitu předškolního vzdělávání na základě svých zkušeností s učitelkami, jejich přístupem k dětem a komunikací, na tuto jejich spokojenost navazuje kód *rozvoj dětí, ve kterém* R/ČR 29/97% a R/PL28/93% sledují pokrok svých dětí a hodnotí školu podle toho, jak se děti rozvíjejí v různých oblastech, a v obou státech se rodiče vyjádřili- R/ČR 27% a v R/PL 12%, že u dětí mladších tří let mají velká očekávání v pokroku svých dětí a důvěru v profesionalitu učitelů v předškolních zařízeních.

Jaké jsou hlavní výzvy a problémy v předškolním vzdělávání? bylo vyjádření **učitelek** definováno kódy: U/ČR 25/85% označily nedostatečné *financování*, 10/36% nedostatek *infrastruktury* poskytující předškolní vzdělávání, 18/62/% nízké *hodnocení* jejich páce ve společnosti, 13/45% *administrativní zátěž*, U/PL 16/53 % vyjádřilo názor, že existuje nadbytek evidenčních povinností,

U/PL 26/86 % odmítavý postoj veřejnosti k profesi učitele předškolního vzdělávání, U/PL 18/62 % náročnost, přehnaná péče rodičů a znevažování kompetencí učitelů.

Jaká je jejich spokojenost s dostupností a kvalitou předškolních zařízení? v České republice a v Polsku se může lišit podle různých faktorů, jako je lokalita, socioekonomický status a individuální očekávání. Oslovení **rodiče** v Česku měli své dítě umístěné v předškolním zařízení, ale i oni *R/ČR 22/74 % vnímají nedostatek míst v předškolních zařízeních, zejména v městských oblastech. Vyjádřili i potřebu větší flexibility R/ČR 13/45 % v délce provozu mateřské školy. V Polsku je to velice podobné. Rodiče R/PL 20/66 % vnímají nedostatek míst v předškolních zařízeních a jejich očekávání jsou spojena s prodloužením otevírací doby mateřských škol R/PL 12/40 %, zahájením dalšího příjmu dětí R/PL 9/30 %, zaměstnáváním dalšího personálu R/PL 15/50 %.*

Jaký vliv má hospodářská politika na jejich každodenní práci (učitelé) a zkušenosti (rodiče)? Z odpovědí učitelů a rodičů v Česku a v Polsku je znát, že si uvědomují vliv hospodářské politiky státu na jejich každodenní práci u učitelů a zkušenosti s ním u rodičů. Ve vyjádřeních se opakovaly již zjištěné aspekty, a to v oblasti financování a kvality infrastruktury. Novými kódy byly označeny odpovědi- zajištění ze strany státu předškolního vzdělávání podporuje u rodičů *stabilitu zaměstnání 22/74 % U/ČR a 18/61 % R/ČR a 21/70 % U/PL a 16/ 53% R/PL; podpora rodin a vzájemná spolupráce mezi rodiči a učiteli pro efektivitu vzdělávání dětí 21/72 % U/ČR a 22/74 % R/ČR a v PL 26/86% U/PL a 25/83% R/ČR; investice do vzdělávání a podpůrné politiky, které jsou nezbytné pro zajištění vysoké kvality a dostupnosti předškolního vzdělávání pro všechny děti, 12/42 % U/ČR a 18/62 % R/ČR a v PL 20/66 % U/PL a 17/56 % R/ČR.* Hodnocení předškolního vzdělávání v České republice a v Polsku může být ovlivněno různými faktory, včetně regionálních rozdílů, aktuálních politických změn a individuálních zkušeností.

V. Závěr

Při vypracovávání analýzy shromážděných výsledků kvantitativního a kvalitativního výzkumu, jsme měly na paměti hlavní cíl výzkumné problematiky. Provedly jsme komparativní analýzu hospodářských politik v České republice a v Polské republice ve vybraných oblastech zaměřených na předškolní vzdělávání, a to od jeho současného stavu ve školním roce 2022/2023.

Hlavní rozdíly v hospodářské politice v oblasti předškolního vzdělávání mezi Českou republikou a Polskou republikou se týkají vzdělávání dvouletých dětí, které v Polsku podle legislativy nemohou být přijímány do předškolního vzdělávání. Ve výjimečných situacích mohou být 2,5leté děti do mateřské školy přijaty, ředitel mateřské školy však musí vytvořit příznivé podmínky pro jejich všestranný rozvoj.

Rozdíl mezi oběma zeměmi spočívá v požadavcích na vzdělání učitelů. V České republice je příprava učitelů pro práci v mateřských školách rozdělena do tří stupňů. Učitelé musí mít maturitní zkoušku z oboru předškolní a mimoškolní pedagogika, nebo diplom z vyšší odborné školy v tomto oboru anebo bakalářský titul z předškolní pedagogiky, s možností pokračování v magisterském studiu. Naopak v Polsku mohou učitelé mateřských škol být pouze absolventi pětiletého studia, ať už jde o jednotné magisterské studium nebo dvoustupňové studium, kteří získali vzdělání odpovídající vyučovanému předmětu a mají pedagogickou kvalifikaci.

V čem se obě země liší je politika inkluzivního vzdělávání, která zahrnuje děti se speciálními vzdělávacími potřebami. V České republice zajišťuje vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami pouze učitelé mateřských škol a podle stupně postižení může být dítěti přidělen asistent pedagoga. V Polsku za účelem optimální podpory jejich rozvoje v zařízeních předškolního vzdělávání zákonodárce stanovil povinnost zaměstnávat odborné učitele (ve veřejných i neveřejných jednotkách, v jiných než speciálních mateřských školách, včetně předškolních jednotek v základních školách) pedagogy, psychology, logopedy, speciální pedagogy a vymezil konkrétní podmínky jejich zaměstnávání. V obou zemích je přístup k předškolnímu vzdělávání dostupný pro všechny děti včetně dětí cizinců. V České republice a v Polsku podle právních předpisů mají cizinci stejná práva na přístup k předškolnímu vzdělávání ve veřejných mateřských školách jako jejich občané.

Kvalitativní analýza dat získaných od dotazovaných učitelů a rodičů nám umožnila dospět k závěru, že názory učitelů a rodičů na předškolní vzdělávání v obou zemích jsou konzistentní, liší se pouze v počtu indicií. Učitelé by si přáli více inovací ve svých odborných činnostech. Čeští učitelé se dožadují lepšího vybavení mateřských škol v zařízení digitální technikou. Polští učitelé jsou spokojeni se svými pracovními podmínkami včetně výukových materiálů, které jsou v mateřských školách k dispozici. Učitelé v obou zemích mají příznivé podmínky pro profesní rozvoj, ale jsou nespokojeni s nadměrnými administrativními povinnostmi a nízkým ohodnocením ve veřejném prostoru svého postavení jako učitelů. Rodiče vyjádřili spokojenost s přístupem učitelů k dětem, který zajišťuje jejich všestranný rozvoj. Čeští rodiče mají vysoká očekávání od pokroku svých dětí a důvěru v profesionalitu učitelů mateřských škol pro děti mladší tří let. V obou zemích byla jako hlavní výzva a problém předškolního vzdělávání označeno nízké financování.

V České republice a v Polsku má státní politika významný vliv na kvalitu a dostupnost předškolního vzdělávání. Obě země investují do infrastruktury a profesního rozvoje učitelů, což se projevuje ve zlepšení kvality vzdělávání. Nicméně Česká republika i Polsko se potýkají s finančními a administrativními problémy, které mohou omezovat dostupnost míst v předškolním vzdělávání a ovlivňovat motivaci učitelů. Rozdíly v přístupu k financování a regulaci ovlivňují způsob řešení těchto problémů v obou zemích.

Literatura

Európska komisia. (2019). *Odporúčanie rady týkajúce sa vysokokvalitných systémov vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve* (2019/C 189/02). Dostupné z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&from=EN) (15.04.2024).

Fodorová, K. & Solich, K. (2023). The attitudes of Czech and Polish parents towards institutionalized education of two year - old children according to kindergarden teachers in the Czech republic and nurse school teachers in Poland. In: Blašíková, M., Bouchal, T., Fabíková, L. (eds.). *Proceedings of the International Scientific Conference Economic Policy*. Vysoká škola PRIGO.

Główny Urząd Statystyczny: (2023). *Oświata I wychowanie w roku szkolnym 2022-2023*. Dostupné z:

https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/1/18/1/oswiata_i_wychowanie_w_roku_szkolnym_2022-2023_tablice.zip (20.06.2024).

Leżańska, W. Płóciennik, E. (2021). *Pedagogika przedszkolna z metodyką*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Lipnická, M. (2011). *Předškolná pedagogika nielen pre učiteľ'ov*. Prešov: Rokus.

Lipnická, M. (2022). *Pedagogické prístupy k deťom s rozmanitými potrebami*. Banská Bystrica: Písmenkové školičky pre malé detičky.

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. z 2023 r. poz. 2102).

Solich, K. (2023). Podmínky výchovy a vzdělávání dvouletých dětí v Polsku. In: Lipnická Milena (eds.). *Podmienky výchovy a vzdelávania 2-ročných detí v materských školách*. Banská Bystrica: Belianum.

Syslová, Z. (2013). *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Serwis Samorządowy PAP (2023). Dostupné z <https://samorzad.pap.pl/kategoria/edukacja/mein-w-polskich-szkolach-i-przedszkolach-jest-1879-tys-dzieci-i-mlodziezy-z> (17.06.2024).

Český statistický úřad (2023). *Statistická ročenka*. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/24-vzdelavani-e2k6b0m103> (5.04.2024).

MŠMT (2024). *Statistické výstupy a analýzy*. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticke-vystupy-a-analyzy> (5.04.2024).

MŠMT (2024). *Školský zákon*. Dostupné z <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-vezneni-ucinnem-odedne-1-7-2023> (5.04.2024).

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Višňovská, M. (2021). *Iniciatívy a odporúčania Európskej komisie v oblasti zvyšovania kvality vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve*. Štátny pedagogický ústav. Dostupné z https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/mataska-skola/iniciativy-europskej-komisie_visnovska_final2021.pdf (6.06.2024).